

Ministerieel besluit tot bescherming als monument van de Hollandstelling (deel landmacht) in Evergem (Ertvelde), Gent (Mendonk), Lochristi (Zaffelare), Stekene (Kemzeke)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, I, 7;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 11 mei 2012;

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 12.3.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 17 oktober 2014;

Gelet op het ministerieel besluit van 12 mei 2014 tot vaststelling van een ontwerp van lijst van de als monument te beschermen Hollandstelling (deel landmacht) in Evergem (Ertvelde), Gent (Mendonk), Lochristi (Zaffelare), Stekene (Kemzeke);

Gelet op de behandeling van de uitgebrachte adviezen en ingediende bezwaren door Onroerend Erfgoed en gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen van 4 december 2014,

BESLUIT:

Artikel 1. Wordt beschermd overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten:

Wegens de historische, in casu militair-historische, architectuurhistorische en historische sociaal-culturele waarde als monument:

In Evergem, een cluster bunkers bestaande uit:

Unieke manschappenbunker (nr 1), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Evergem (Ertvelde), Holstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie F, perceelnummer 464C

Voorpostbunker (nr 2), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Evergem (Ertvelde), Gooiken zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 62 (deel)

Voorpostbunker (nr 3), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Engelenhof zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie A, perceelnummer 770A (deel)

Voorpostbunker (nr 4), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Engelenhof zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie A, perceelnummer 771 (deel)

Voorpostbunker (nr 5), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Stenenmolenstraat 24 B
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie F, perceelnummer 296H (deel)

Voorpostbunker (nr 6), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Rijschootstraat 6
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie F, perceelnummer 709A2 (deel)

Voorpostbunker (nr 7), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Kroonstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie A, perceelnummer 726B (deel)

Bunker (nr 8), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Heidestraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 321 (deel)

Manschappenbunker (nr 9), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Gooiken zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 206A (deel)

Waarnemingsbunker (nr 10), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 657 (deel)

Manschappenbunker (nr 11), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Noordlaan zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie C, perceelnummer 1054D (deel)

Manschappenbunker (nr 12), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Hoogstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie G, perceelnummer 234A (deel)

Manschappenbunker (nr 13), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Heidestraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 310A (deel)

Mitrailleurbunker (nr 14), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Tervenen zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummers 482D (deel) en 516A (deel)

Mitrailleurbunker (nr 15), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Tervenen zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 519T (deel)

Mitrailleurbunker (nr 16), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 650A (deel)

Mitrailleurbunker (nr 17), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Heidestraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 297 (deel)

Mitrailleurbunker (nr 18), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 599 (deel)

Mitrailleurbunker (nr 19), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 540A (deel)

Mitrailleurbunker (nr 20), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 716 (deel)

Mitrailleurbunker (nr 21), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Hoogstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie G, perceelnummers 303 (deel) en 304 (deel)

Mitrailleurbunker (nr 22), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Evergem (Ertvelde), Oude Burggrave 32
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie G, perceelnummer 316K (deel)

Waarnemingsbunker (nr 23), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 540B (deel)

Waarnemingsbunker (nr 24), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Heifortstraat 73
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 710 (deel)

Waarnemingsbunker (nr 25), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Tervenen zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 485C (deel)

Waarnemingsbunker (nr 26), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Tervenen zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 517A (deel)

Waarnemingsbunker (nr 27), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 681D (deel)

Waarnemingsbunker (nr 28), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Kluisstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie I, perceelnummer 1 (deel)

Mitrailleurbunker (nr 29), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Hazenhoekdreef 9
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 292C (deel)

Bunker (nr 30), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Noordlaan zonder nummer
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie C, perceelnummer 1061A (deel)

Mitrailleurbunker (nr 31), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Vaartstraat-West 36
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie C, perceelnummer 1094E (deel)

Manschappenbunker (nr 32), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in
Evergem (Ertvelde), Heifortstraat 48
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 531C2 (deel)

Mitrailleurbunker (nr 33), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Evergem (Ertvelde), Heifortstraat 30
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie E, perceelnummer 556K (deel)

Bunker (nr 34), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Evergem (Ertvelde), Heulewijkstraatje 2
bekend ten kadaster:
Evergem, 4de afdeling, sectie D, perceelnummer 695C2 (deel).

In Gent, één bunker:
Unieke manschappenbunker (nr 35), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Gent (Mendonk), Spanjeveerstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Gent, 13de afdeling, sectie E, perceelnummer 324 (deel).

In Lochristi, een cluster bunkers bestaande uit:
Voorpostbunker (nr 36), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Bommel zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie B, perceelnummer 263A

Voorpostbunker (nr 37), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Koedreef zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie C, perceelnummer 219A (deel)

Voorpostbunker (nr 38), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Dam zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie C, perceelnummer 269 (deel)

Voorpostbunker (nr 39), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Dam 106
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie C, perceelnummer 254R (deel)

Voorpostbunker (nr 40), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Dam zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie D, perceelnummers 43A (deel) en 44 (deel)

Bunker (nr 41), onderdeel van de Hollandstelling, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Bosdam zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie D, perceelnummer 93 (deel)

Manschappenbunker (nr 42), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Bosdam zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie D, perceelnummer 363 (deel)

Voorpostbunker (nr 43), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Bosdam zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie D, perceelnummer 309C (deel)

Unieke mitrailleurbunker (nr 44), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Dam 73
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie D, perceelnummer 8G (deel)

Manschappenbunker (nr 45), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Lochristi (Zaffelare), Windgat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Lochristi, 2de afdeling, sectie B, perceelnummer 70 (deel).

In Stekene, een cluster bunkers bestaande uit:
Voorpostbunker (nr 46), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Stekene, Kwakkelstraat 26
bekend ten kadaster:
Stekene, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummer 2056K (deel)

Voorpostbunker (nr 47), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Stekene (Kemzeke), Kwakkelstraat 5
bekend ten kadaster:
Stekene, 3de afdeling, sectie A, perceelnummer 368 (deel)

Voorpostbunker (nr 48), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Stekene, IJzerhandstraat 2
bekend ten kadaster:
Stekene, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummer 1897A (deel)

Unieke manschappenbunker (nr 49), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Stekene, IJzerhandstraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Stekene, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummer 1916 (deel)

Voorpostbunker (nr 50), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Stekene (Kemzeke), Spoorzate zonder nummer
bekend ten kadaster:
Stekene, 3de afdeling, sectie A, perceelnummer 589A (deel)

Voorpostbunker (nr 51), onderdeel van de Hollandstellung, gelegen in Stekene (Kemzeke), Stekenestraat zonder nummer
bekend ten kadaster:
Stekene, 3de afdeling, sectie A, perceelnummer 497 (deel).

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarde gemotiveerd:

Historische, in casu militair-historische waarde:

De Hollandstelling werd opgetrokken in de periode 1916-17 langsheen de Nederlands-Belgische grens van Knokke tot Beveren, als defensieve linie tegen een geallieerde aanval vanuit Nederland.

Ze geeft een zeer goed, coherent en representatief beeld van de samenhang en aanleg van een Duitse defensieve bunkerlinie uit de Eerste Wereldoorlog. Dat beeld wordt gevormd door de onderlinge samenhang van de bunkers en hun relatie tot rivieren en rivierovergangen in de nabijheid. In Gent (Mendonk) is de band met de Moervaart duidelijk aanwezig, in Lochristi is dat de band met de Zuidlede. De ligging van een unieke bunker aan de Puienbrug (Lochristi) bevestigt die band.

Evergem (Ertvelde) wordt gekenmerkt door een grote concentratie aan bunkers gezien het belang van het Kanaal Gent-Terneuzen voor de Duitse bezetter en de mogelijkheid om een dubbele linie uit te bouwen met voorpostlinie en hoofdlinie. Die uitbouw kwam tegemoet aan de voorschriften zoals door de Duitse legerleiding opgesteld in 1916-1917. Zowel voor- als hoofdlinie zijn ter plaatse goed te herkennen door hun ligging en gebruikte bunkertypes.

De Hollandstelling werd ten oosten van het kanaal Gent-Terneuzen uitgebouwd met één linie daar een invasie er minder waarschijnlijk werd geacht.

Historische, in casu architectuurhistorische waarde:

De Hollandstelling werd opgetrokken door de Duitse landmacht en is de enige Duitse linie in Vlaanderen die integraal is opgetrokken uit betonsteen. De bunkers zijn representatieve voorbeelden van Duitse bunkers uit de Eerste Wereldoorlog, opgetrokken uit gewapende betonsteen (=eisenbetonsteen), een relatief nieuw materiaal aan het begin van de 20ste eeuw.

De vorm, bunkertypes en hun evolutie zijn een gevolg van de nieuwe technieken in de krijgskunde. De bunkers in Evergem (Ertvelde) zijn representatief voor de vormtaal en constructiemethode gebruikt door de Duitse landmacht ten westen van het kanaal Gent-Terneuzen. Er zijn duidelijk onderscheiden bunkertypes in zowel de voorlinie ten noorden van Ertvelde als de hoofdlinie ten zuiden van Ertvelde. De bunkers te Gent (Mendonk), Lochristi (Zaffelare) en Stekene (Kemzeke) zijn representatief voor de vormtaal en constructiemethode gebruikt door de landmacht ten oosten van het kanaal Gent-Terneuzen. De bunkers in Stekene (Kemzeke) hebben een vormtaal die enkel in Stekene en Beveren (Vrasene) voorkomt.

De bunker in de Holstraat in Evergem (Ertvelde) is een uniek voorbeeld van uitzonderlijk zware en grote manschappenbunker met alle kenmerken van functionele defensieve militaire architectuur. Slechts één exemplaar van deze vorm van manschappenbunker bleef bewaard.

De manschappenbunker in Gent (Mendonk, Spanjeveerstraat) is een unieke voorbeeld van functionele defensieve militaire architectuur. Er werd geen tweede bunker van dit type gebouwd of die bleef niet bewaard. De interne structuur is gespiegeld ten opzichte van andere gelijkaardige bunkers.

De mitrailleurbunker in Lochristi (Zaffelare, Dam 73) behoort tot het deel van de Hollandstelling dat is opgetrokken door landmacht ter verdediging van de Zuidlede, hier meer bepaald de Puienbrug. De bunker werd gebouwd op de zuidoever van de Zuidlede. Het is een uniek voorbeeld van functionele defensieve militaire architectuur (mitrailleurbunker) bij een belangrijke rivierovergang zoals er langs de Hollandstelling geen tweede exemplaar gebouwd werd.

De bunker in Stekene (Kemzeke, Steengelaag) is een unieke manschappenbunker opgetrokken door de landmacht ten oosten van het kanaal Gent-Terneuzen. Langs de volledige Hollandstelling is geen tweede exemplaar bekend.

Historische, in casu historische sociaal-culturele waarde:

De bunkerlinie werd opgetrokken in 1916-1917 door de Duitse bezetter. Die zette daarvoor lokale burgers in die verplicht tewerk gesteld werden.

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De voorschriften bepaald in hoofdstuk 6 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en hoofdstuk 6 van het Onroerendbesluit van 16 mei 2014.

Brussel, **29 APR. 2015**

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'G' followed by a series of loops and a horizontal line at the end.

Geert BOURGEOIS